Bilimsel ve teknik gerekçelerden uzak bir anlayışla nükleerde karanlık bir yol çizildi

Kırk yıllık macera

Karşı karşıya bulunduğumuz enerji açığı tehlikesine karşı yerli ve yenilenebilir kaynaklarımızla çözüm üretmek yerine, "Para yazı da tura da gelse, hatta dik de dursa nükleer santral kuracağız" anlayışı ortaya konuluyor.

Cengiz GÖLTAŞ
Nükleer Karşıtı Platform Yür. Kur. Sözcüsü
EMO Yönetim Kurulu Yazmanı

Enerjide doğalgaz bağımlılığını arttıran yanlış tercihlere, nükleer santral yasası ile bir yenisi ekleniyor. Bu sefer öne çıkarılan seçenek, ekonomik ve toplumsal maliyetler göz önüne alındığında ülkemizi geri dönüşü olmayan bir maceraya sürüklemek anlamını taşıyor.

Türkiye'de nükleer santral kurma girişimleri, bu girişimlere yönelik tartışmalar oldukça eski. 1960'lı yıllardan bu yana dönem dönem yoğunlaşan bu tartışmalar, Brezilya dizilerini andıran biçimiyle 40 senedir sürdürülüyordu. Ancak AKP'nin 59. Hükümet Programı'nda yer alan nükleer santral kurma planı, 22 Temmuz seçimlerinin ardından kurulan 60. Hükümet ile birlikte idari ve yasal mevzuatlar oluşturulup bir an önce hayata geçirilmek isteniyor.

Karşı karşıya bulunduğumuz enerji açığı tehlikesine karşı yerli ve yenilenebilir kaynaklarımızla çözüm üretmek yerine, **"Para yazı da tura da gelse, hatta dik de dursa nükleer santral kuracağız"** anlayışı ortaya konuluyor. En az 15 yıl sonra devreye girebilecek dışa bağımlı ve pahalı bir seçeneği, enerji krizine çözüm olarak işaret etmek, Sayın **Hilmi Güler**'e gelmiş geçmiş enerji bakanları içinde **"öngörü"** konusunda ciddi bir ayrıcalık sağlamış durumda.

Nükleere 3 sayfalık yasa

Nükleer santral konusundaki ciddiyetsizlik ve bu işin oldu-bittiye getirilmek istendiği, Meclis'te **"Nükleer Güç Santrallarının Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Yasa"**nın ele alınış biçimi ve işletilen trajikomik süreçten de kolayca anlaşılabilir.

Anımsanacağı üzere önce Meclis'ten üç sayfalık bir metin geçirilmiş, 10. Cumhurbaşkanı **Ahmet Necdet Sezer**'in 5654 Sayılı Yasa'nın 5, 6 ve 7. maddelerini veto etmesi ile söz konusu yasa 22 Temmuz sonrasına kalmıştı. Üç sayfalık metinde nükleer atıklara ilişkin fon kurulması gibi ucu açık bir söylemin dışında hiçbir önlemden söz edilmezken, ihale yerine özel bir seçme yöntemi gündeme getiriliyor; nükleer santralın pahalı elektriği için daha şimdiden 15 yıllık alım garantisi sağlanıyordu. Planlamadan uzak günü birlik politikaların en çarpıcı göstergesi olarak nükleer santral ile ilgili bir yasaya, yaklaşan kriz ortamına çözüm bulmak adına kömür santrallarına alım garantisi veren bir düzenlemenin de eklenivermiş olması zaten ilgili herkese **"Pes artık"** dedirtecek boyutlardaydı.

Hükümet kendi yasasını beğenmedi

Nükleer Güç Santrallarının Kurulması ve İşletilmesine Dair Yasa'nın seçimlerin ardından hükümet tarafından ikinci kez gündeme getirilmesi ve TBMM'de veto edilmeyen maddeler de dahil olmak üzere tamamen değiştirilmesi ise, yasanın bir önceki halinin yetersizliğinin de kabul edilmesi anlamını taşımaktadır.

Yasa kamu yararına aykırı

11. Cumhurbaşkanı **Abdullah Gül** tarafından noter hızıyla onay verilen yeni yasa ise kendi içinde ciddi çelişkiler içermekte. Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) kamuoyu ile paylaştığı itirazlarında şu noktalara dikkat çekmiştir:

- Söz konusu yasa üzerinde demokratik bir tartışma ortamı sağlanması engellenmiştir.
- 10-15 yıl sonra devreye girebilecek nükleer santral kurulumu konusunda her türlü keyfiliğe açık, her isteyene istediğini verme anlayışı güden üçlü bir hukuk yapısı getirilmiştir.
- Nükleer santral kuracakların uyması gereken ölçütlerin kamuoyundan sır gibi saklandığı, yasada bu ölçütler belirtilmediği gibi bu konulara ilişkin ikincil mevzuatın Resmi Gazete'de yayımlanmasına dair bir düzenleme dahi yapılmamıştır.
- Teknoloji seçimi, yakıt temini, güvenlik önlemleri gibi konularda yapılacak düzenlemeler hem yasama denetiminden hem de kamuoyundan gizlenmiştir.
- Ülkemizde kurulacak nükleer santrallardan üretilecek elektriğin yurtdışına satışını yasaklamaya yönelik hiçbir düzenleme bulunmamaktadır.
- Kurulacak nükleer santrallara ilişkin ne kapasite, ne de elektrik fiyatına yönelik bir belirleme yer almaktadır. Kamunun alım garantisi yoluyla ciddi zarara uğratılmasının önü açılmıştır.
- Hükümet nükleer santralı özel sektör mü, kamu mu yapacak, ona bile karar verememiştir.
- Kurulumu kadar pahalı olan atık ve söküm maliyetlerinin kamuya yıkılmasına yönelik 10. Cumhurbaşkanı'nın itirazı yine dikkate alınmamıştır.
- Atık ve söküme ilişkin kurulacak fonun kaynaklarının yüzde 25'ine kadar varan bir düzeyde Hazine tarafından maliyetin karşılanması öngörülmüştür. Bu durumda ülkede nükleer santral kurup, ürettiği elektriği satarak kar edenler yerine halka faturanın kesilmesi nedeniyle kamu yararına aykırılık oluşturulmuştur.

AKP, nükleer santral konusunu özellikle 2006 yılından itibaren değişik platformlarda gündeme getirerek bir yandan nükleer santral yapımına talip şirketlerin önünü açmayı hedeflerken, diğer yandan oluşacak tepkileri en aza indirmek ve ikna sürecini geliştirmek üzere her türlü yanlış bilgi ile yeni bir toplum mühendisliği yaratmanın imkanlarını da sonuna kadar kullanıyordu.

AKP toplum mühendisliğine kalkıştı

Anımsanacağı gibi önce Başbakan **Tayyip Erdoğan** 2006'nın ilk aylarında Sinoplular gecesinde trajikomik bir müjdeyle Sinop'ta 1800 megavat kurulu güçte nükleer santral kurulması kararını aldıklarını açıklamıştı. Hemen ardından Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Hilmi Güler, başta Sinop ve Akkuyu olmak üzere 2011 yılından itibaren peş peşe devreye girecek 3 nükleer santral yapılacağını ifade etmişti. Bu konuşmalar üzerinden de santralın kurulacağı yerler konusunda alternatif öneriler basında yer almıştı.

"Enerji politikaları" adına **"Ben bilirim"** mantığı ile yapılan yanlış uygulamaların sonucu ülkeyi milyarlarca dolar zarara uğratanların Yüce Divan'da yargılandığı bir dönemde, toplumun birçok kesiminden farklı bilgi ve belgelerle nükleer santrallara itiraz edenleri hiçe sayan bir dayatmanın içinde olmak demokrasi kültürünün eksikliğinden ziyade ancak **"cahil cesareti"** ile açıklanabilir.

Yaşanan bu süreç, nükleer santralların sadece ihtiyaçların ve önceliklerin değerlendirildiği teknik bir tartışma ile sonlandırılamayacağını gösterdi. Çünkü böyle bir tartışmada ülkemizin enerji üretiminde kaynak çeşitliliğinin ön plana çıkarılması, mevcut kaynakların kullanım oranları ve ülkenin

değerlendirilmeyi bekleyen potansiyeli gözler önüne serildiğinde, nükleer santral konusunda uluslararası şirketlere verilen sözler açığa düşecekti. Teknik bir tartışmanın dışına ise, ancak teknolojiye sahip olma ve bunun arka planında da Ortadoğu'da nükleer silahlanma hayali üzerinden siyasal nüfuz geliştirme projesi olarak yükselen ırkçı milliyetçiliğin ya da siyasal İslam'ın ruhu okşanarak çıkılabilirdi. Bu süreçte konunun nasıl enerji alanının dışına ve teknik tartışmanın ötesine taşındığını gördük. Bu kafa karışıklığı ve toz duman içinde, kim hangi gerekçeyle nükleer santral kurulmasını isterse istesin, kazananın yine bir avuç uluslararası tekelci şirket ve onların yerli işbirlikçileri olacağı açıktır.

Konu nükleer olunca demokrasiye geçit yok

Nükleer santral tartışmaları ve bu tartışmalara karşı siyasal iradenin tutumu, ülkemizde demokrasi kavramından ne anlaşıldığını da gösteren çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır. Sinopluların 2006 yılı başından itibaren geliştirdikleri ve kentin dışında yaşayan hemşerileri başta olmak üzere bütün ülkeye fark ettirdikleri **"yaşadıkları yörenin geleceğini sorgulama hakkına sahip yurttaş olma"** iradesine verilen yanıt, 21. yüzyılda nasıl bir Türkiye'de yaşayacağımızın da göstergesi olacak.

30 bin nüfuslu Sinop'ta neredeyse eli kalem tutan herkes imzalarıyla nükleer santral kurulumuna karşı çıkmıştır. Türkiye tarihinin en görkemli çevre-enerji ve doğal yaşamı savunma mitingi gerçekleştirilmiştir. Son bir yılda yapılan halk toplantıları, panel, forum ve şenliklerle dayanışmanın geliştirildiği Sinop'ta yurttaşların neredeyse tamamı farklı gerekçelerle de olsa kendi yaşam alanlarında nükleer santral kurulmaması konusunda hemfikirdirler.

Nükleer santral tartışmaları ve bu tartışmalara karşı siyasal iradenin tutumu, ülkemizde demokrasi kavramının, ne kadar anlaşıldığını da gösteren çarpıcı bir örnek oluşturmaktadır. Sinopluların 2006 yılı başından itibaren geliştirdikleri ve kentin dışında yaşayan hemşerileri başta olmak üzere, bütün ülkeye fark ettirdikleri "yaşadıkları yörenin geleceğini sorgulama hakkına sahip yurttaş olma" iradesine verilen yanıt, 21. yüzyılda nasıl bir Türkiye'de yaşayacağımızın da göstergesi olacak.

Sinoplular bu duruşlarını Meclis'e sunulan 100 bin imzanın yanı sıra nükleere karşı çıkan bilim insanlarının toplantılarında ve her etkinlikte göstermişlerdir. O halde Sinoplulara rağmen buraya nükleer santral yapılmaya çalışılması demokratik yönetim anlayışı ile bağdaştırılabilir mi?

"Demokrasi havarisi" olarak kendisini sunan AKP'nin bu süreçte yurttaşların taleplerini dikkate alan bir yönetim anlayışı yerine bir dayatma içerisinde olması dünyadaki demokratik yönetim anlayışlarına da aykırılık oluşturmaktadır. Kaldı ki dünyada böyle deneyimler yaşanmamış olsa bile ülkeyi yönetenlerin, toplumun itirazları karşısında insanların huzur ve güvenini sağlayacak, kaygıları önemseyen, hayır denilmesini bir ölçü olarak kabul eden, vatandaşıyla barışık yeni bir politika tercihine yönelmesi temel kabul edilen bir yönetim anlayışı değil midir?

Mevcut potansiyel değerlendirilmeli

Bugün başta Enerji Bakanlığı ve ilgili genel müdürlükler, meslek odaları, üniversiteler ve sanayi kesimi ile birlikte yapılan her çalışmada aynı sonuca ulaşılıyor. Enerjide yüzde 70'leri geçen dışa bağımlılığı aşağılara çekmek için hızla önlemler alınması gerekiyor. Bu önlemlerin başında **"yerli ve yenilenebilir enerji kaynaklarımızın enerji üretimindeki payını arttırmak, enerji yoğun tüketim anlayışını değiştiren verimlilik bilinciyle hareket etmek ile özellikle sektörde gelişen teknolojiye paralel olarak Ar-Ge ve yenilikçiliği önemseyen bütünsel bir kamusal stratejik bakış açısına sahip olmak"** geliyor.

Böyle bir yaklaşım esas alındığında halen mevcut su ve kömür potansiyelinin 3'te 1'inin kullanıldığı, Avrupa'da potansiyel açısından 1. sırada olunmasına rağmen jeotermal kaynakların yüzde 4'ünün değerlendirilebildiği, 48 bin megavat olarak açıklanan rüzgar potansiyelinin halen yüzde 1'inin bile kullanılamadığı, güneş ve biyokütle konusunda sınıfta kalındığı, doğalgaz anlaşmaları ile pahalı elektriğe mahkum olunduğu özelleştirme mantığı ile kendi kaderine terk edilen dağıtım şebekelerindeki kayıp ve kaçakların yüzde 20'ler seviyesine ulaştığı bu yanlış süreçten kurtulmak mümkün olabilir.

Sonuç olarak, enerji gibi insan yaşamı için vazgeçilmez ve kullanımının sosyal bir hak olduğu bir alanda kaynaklarımızın kamusal bir hizmet anlayışı ile kısa, orta ve uzun dönemde kendi dinamiklerimize uygun bir şekilde sağlıklı olarak planlanırsa kesinlikle nükleer santral serüvenine girmemiz gerekmeyecektir. ■

Uzmanların nükleer hayal kırıklığı

Nükleer enerji alanında çalışmalar yürüten 34 bilim adamı, mühendis ve uzmandan oluşan Türk Nükleer Enerji Forumu, hükümetin nükleer enerjiye dönük çalışmalarını eleştiren bir rapor yayımladı. **"Yasanın nükleer konuların asla uzmanı olmayan kişilerin eseri olduğu derhal anlaşılmaktadır"** denilen raporda, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun (TAEK) ölçütleri ise **"Sorun çözmekten çok, çözümü olanaksız bir sürü soruna gebe ve Türkiye'yi içinden çıkılmaz bir batağa sürükleme potansiyeline sahip"** olarak nitelendirildi.

TAEK eski genel müdürleri Prof. Dr. **Ahmed Yüksel Özemre** ve Prof. Dr. **Yalçın Sanalan**'ın da aralarında bulunduğu bilim adamlarının hazırladığı raporda, Türkiye'de nükleer güç santralları kurulmasını ilke olarak destekledikleri belirtilerek, 5710 Sayılı Nükleer Enerji Santrallarının Kurulması Hakkında Yasa'nın kabul edilmesinin ve ardından yayımlanan TAEK Ölçütleri'nin hayal kırıklığı yarattığı vurgulandı.

Stratejiyi şirketler belirleyemez

Kabul edilen yasanın nükleer enerji santralları kurulma sürecini, Kamu İhale Kanunu kapsamı dışına çıkardığına dikkat çekilen raporda, kanunun sıkı kamu denetimi öngörmemesi eleştirildi. Nükleer enerji alanında ABD'de bile devlet denetiminin çok sıkı olduğu ifade edilen raporda, **"Nükleer santral yapımcısının hem inşaat süresini uzatacak ve hem de hızını kesecek hantal, karmaşık ve yolsuzluğa elverişli bir bürokratik süreç tesis edildi"** denildi. Nükleer santral için teknoloji seçiminin yalnızca işletmeci firmanın ekonomik tercihine bırakılması eleştirilirken, seçimin **"ulusal bir strateji çerçevesi içinde"** yapılması gerektiği belirtildi. Raporda, **"Bilimsel yeterliğe sahip yerli-yabancı danışma mekanizmalarından mahrum, bürokrasinin ve özel firmaların çıkar hesaplarına bırakılmayacak kadar önemli ve stratejik bir konudur"** denildi.

Ölçütler başa dert açar

TAEK Ölçütleri'nin yetersiz olduğu ifade edilen raporda, şöyle denildi:

"Türkiye 40 yıl içinde üç kere nükleer güç santrallar almayı denedi. Her seferinde ciddi bir ön hazırlık yapıldı. Kalifiye eleman yetiştirildi, kamuoyu desteği arandı ve binlerce sayfalık teknik şartnameler hazırlandı. Bu defa hükümetin dört küsur yıl önce aldığı bir kararın uygulanması için TAEK ancak dört sayfalık bir metin üretti. Böyle bir hazırlıkla reaktör değil ancak başınıza dert alırsınız."

Mevzuatta bırakılan boşluklar ve mevzuatta yer alan belirsiz ifadelerin santral üreticileri tarafından istismar edilebileceğine dikkat çekilen raporda, yasanın iptali için Anayasa Mahkemesi'ne başvurulması istendi. ■